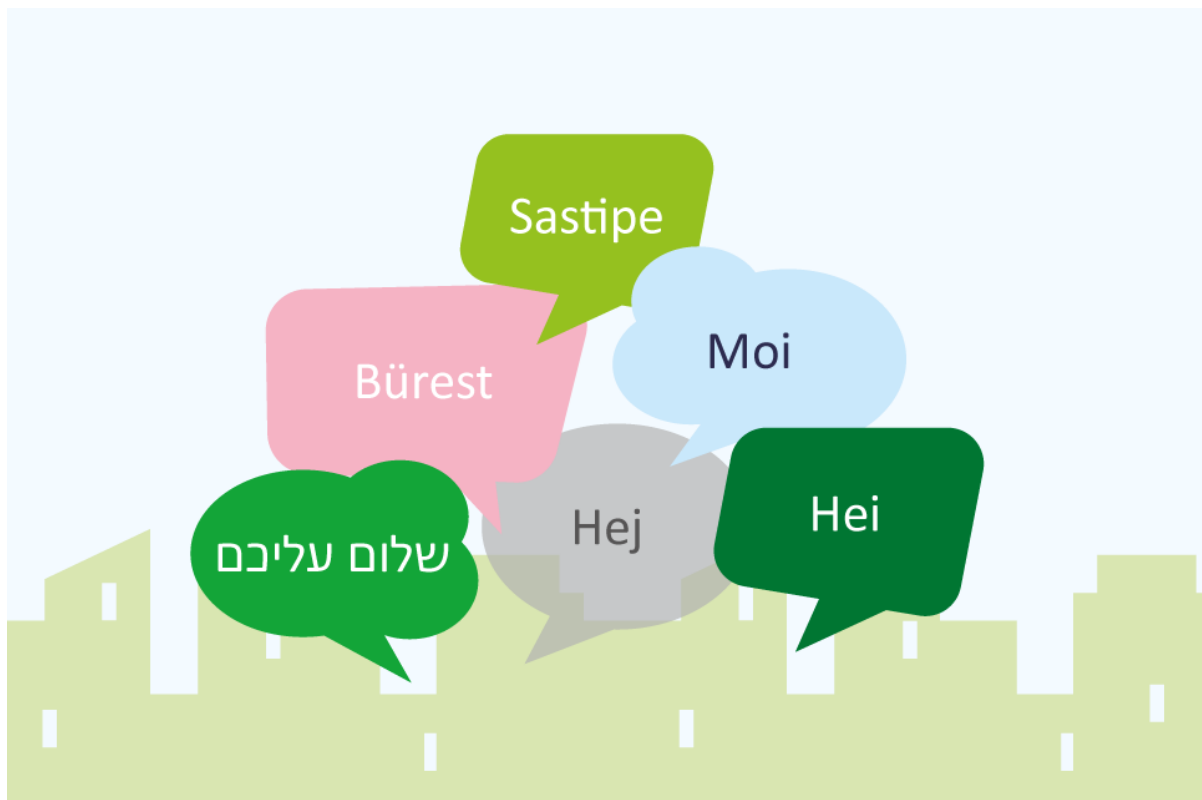

Mål och riktlinjer

– för arbetet med urfolket samerna och övriga nationella minoriteter

Innehåll

Mål och riktlinjer	1
Innehåll.....	2
Inledning.....	3
De nationella Minoriteterna	3
Syftet och målsättning	3
Rättslig reglering	4
Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2)	4
Nationell lagstiftning	4
Umeå kommuns arbete med nationella minoriteter.....	6
Styrning, genomförande och uppföljning	7
Källor.....	7

Bilaga 1: Checklista för samrådet enligt lag 2009:724

Inledning

Umeå kommun arbetar aktivt och målmedvetet för att stärka och utveckla rättigheterna för de nationella minoriteterna och urfolket samerna. I enlighet med lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk har kommunen tagit fram mål och riktlinjer som lägger grunden för ett långsiktigt, samordnat och kvalitativt arbete.

Riktlinjerna fungerar som ett gemensamt ramverk för hela kommunens organisation – från nämnder till verksamheter – och skapar tydlighet i ansvar, riktning och ambition. Genom att integrera minoritetsperspektivet i det dagliga arbetet bidrar kommunen till att rättigheter inte bara säkerställs, utan också aktivt främjas och utvecklas.

Umeå kommun har strategiska mål för att växa, där inkluderas socialhållbarhet som en viktig byggsten i stadens framtid. Det betyder att Umeå ska vara en inkluderande kommun och växa med socialhållbarhet. Det kräver en högkvalitativ välfärd för livets alla skeenden som tar sin utgångspunkt i medborgerliga rättigheter och alla människors lika värde. Det jämlika samhället är en förutsättning för alla människors fria utveckling och kan aldrig acceptera att någon lämnas utanför.

Umeå kommun ska därför arbeta systematiskt för att skapa ett inkluderande samhälle där sverigefinnar, romer, judar, tornedalingar, kväner, lantalaiset och urfolket samerna ges goda förutsättningar att bevara och utveckla sina språk, kulturer och identiteter.

En bärande del i arbetet är den löpande dialogen med de nationella minoriteterna och urfolket samerna. Genom samverkan och delaktighet eftersträvas lösningar som är förankrade i verkliga behov och erfarenheter. Detta stärker både kvaliteten i kommunens insatser och minoriteternas inflytande över frågor som berör dem.

Med ett tydligt fokus på delaktighet och hållbarhet strävar Umeå kommun efter att ständigt utveckla arbetet med minoritetspolitiska frågor. Ambitionen är att skapa ett samhälle där alla invånare, oavsett bakgrund, känner sig inkluderade, respekterade och har möjlighet att påverka sin vardag och framtid.

De nationella Minoriteterna

Syftet och målsättning

I Umeå kommuns mål och riktlinjer för arbetet med Sveriges nationella minoriteter beskrivs hur kommunen främjar minoriteternas rättigheter i enlighet med gällande lagstiftning. De nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, sverigefinnar, tornedalingar, kväner, lantalaiset samt urfolket samerna. De nationella minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, finska, meänkieli och de samiska språken.

Umeå kommun strävar efter att arbeta främjande i nära samverkan med de nationella minoriteterna och urfolket samerna. Målet är att erbjuda service som i hög grad utgår från individens behov.

Arbetet omfattar bland annat att främja språkutbildning för barn och unga, erbjuda service på minoritetsspråk, stödja och utveckla kulturella uttryck och informera om de nationella minoriteternas rättigheter enligt relevant lagstiftning.

Tillhörighet till en nationell minoritet bygger på principen om självidentifikation. Det innebär att varje individ själv avgör om hen tillhör en nationell minoritet eller urfolket samerna. Umeå kommun har som ambition att vara en bra plats för nationella minoriteter och urfolket samerna att leva och verka i. För att nå detta ska kommunen främja individens rätt till inflytande och delaktighet i frågor som rör kommunens utveckling.

Lagstiftningen utgår från individens rättigheter. Det innebär att varje individ som tillhör en nationell minoritet eller urfolket samerna har rätt att uttrycka sina åsikter och bli hörd i frågor som rör exempelvis utbildning, omsorg och kultur.

För att uppnå målen krävs en kontinuerlig dialog med de nationella minoriteterna. Detta sker genom samråd, i enlighet med gällande lagstiftning.

Rättslig reglering

Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2)

Sverige ratificerade Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk år 1999. År 2000 utsågs minoritetspolitiken till specifikt politikområde i Sverige. Under år 2009 lades en ny minoritetspolitisk strategi fram av regeringen med fokus på bevarande av minoritetsspråken, förstärkning av de nationella minoriteternas inflytande och aktivt arbete för att motverka utsatthet och diskriminering.

Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter utgör ett centralt styrdokument när det gäller insatser för nationella minoritetsgrupper. I ramkonventionen framgår att skyddet av de nationella minoriteternas rättigheter ska betraktas som en viktig del i att realisera de mänskliga rättigheterna. Av minoritetslagen framgår att Sverige har gjort åtaganden om att leva upp till bestämmelserna i ramkonventionen för de nationella minoriteterna och urfolket samerna. Det innebär att minoritetslagen ska tolkas och tillämpas i enlighet med ramkonventionens bestämmelser om mänskliga rättigheter för nationella minoriteter. Syftet med bestämmelserna är att personer som tillhör nationella minoriteter ska uppnå effektiv jämlikhet med personer som tillhör majoriteten (artikel 4.2 ramkonventionen).

Nationell lagstiftning

Umeå kommun ingår i förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska. Det innebär att kommunen, i enlighet med gällande lagstiftning, har ett särskilt ansvar för att skydda, främja och utveckla dessa språk samt att säkerställa tillgång till service på språken.

Följande lagstiftningar är särskilt viktiga för kommunens arbete med nationella minoriteter och urfolket samerna:

- **Diskrimineringslagen (2008:567)**

Lagen syftar till att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter. För Umeå kommun innebär detta att arbetet med nationella minoriteter och urfolket samerna ska integreras i kommunens processer och bidra till att förebygga diskriminering.

- **Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724)**

Lagen syftar till att skydda och främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sina språk och kulturer.

Den innebär bland annat att minoriteter har rätt till samråd i frågor som berör dem, barn och unga ska ges särskilt inflytande och delaktighet och att kommun ska arbeta aktivt för att stödja språk och kultur.

- **Språklagen (2009:600)**

Språklagen slår fast att de nationella minoritetsspråken ska skyddas och främjas. Kommunen ska bidra till att minoriteterna ges möjlighet att använda och utveckla sina språk.

- **Skollagen (2010:800)**

Skollagen reglerar rätten till modersmålsundervisning. Det innebär att elever som tillhör nationella minoriteter har rätt till modersmålsundervisning om de efterfrågar den, det inte finns krav på förkunskaper eller att språket används dagligen och rätten gäller inom hela skolväsendet, inklusive grundskola och gymnasium.

- **Bibliotekslagen (2013:801)**

Bibliotekslagen anger att biblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt nationella minoriteter och personer med annat modersmål än svenska. Det innebär att litteratur på minoritetsspråken ska erbjudas och att minoriteter ska ges möjlighet till inflytande över bibliotekens utbud genom dialog och samråd.

- **Socialtjänstlagen (2025:400)**

Lagen tydliggör att nationella minoriteter och urfolket samerna har rätt till vård och omsorg som tar hänsyn till språk och kulturell identitet. Det innebär att kommunen ska erbjuda omsorg på minoritetsspråk när det är möjligt, informera om rätten till språkligt och kulturellt anpassad omsorg och att skapa förutsättningar för delaktighet och inflytande i omsorgsfrågor.

- **Barnkonventionen (2018:1197)**

Barnkonventionen stärker barns rättigheter och är svensk lag. Den innebär att barn har rätt till inflytande i frågor som berör dem, utifrån ålder och mognad, barn som tillhör nationella minoriteter eller urfolket samerna har rätt till sitt språk och sin kultur och skolan har ett ansvar att informera barn om deras rättigheter.

- **Lag (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket**

Lagen reglerar urfolket samernas rätt till konsultation i frågor som särskilt berör dem. Konsultation innebär att samerna, som urfolk, har rätt till reellt inflytande i frågor som rör exempelvis mark, vatten, kultur, språk och näringar och fokus ligger på grupprättigheter och självbestämmande. Detta skiljer sig från samråd enligt minoritetslagen, som utgår från individens rättigheter. Konsultationslagen erkänner samerna som ett folk och ger därmed utökade rättigheter till inflytande och självbestämmande.

Samråd: avser nationella minoriteter och bygger på individens rätt till inflytande gällande språk, omsorg och kultur.

Konsultation: avser urfolket samerna och bygger på kollektiva rättigheter och självbestämmande i frågor som berör mark, vatten, kultur och deras ställning som urfolk.

Umeå kommuns arbete med nationella minoriteter

Framtagandet av Umeå kommuns mål och riktlinjer för att främja de nationella minoriteternas rättigheter har skett i dialog med berörda grupper. Konsultation har genomförts med urfolket samerna i enlighet med lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket (2022:66). Samråd har även hållits med övriga nationella minoriteter – judar, romer, sverigefinnar, tornedalingar, kväner och lantalaiset – i enlighet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724).

Riktlinjen gäller för samtliga nämnder, förvaltningar och verksamheter inom Umeå kommun. Den omfattar alla folkbokförda invånare som identifierar sig med någon av de nationella minoriteterna eller med urfolket samerna. Arbetet med nationella minoriteters rättigheter ska genomsyra hela kommunens verksamhet och vara en integrerad del av nämndernas grunduppdrag.

Umeå kommun ska tillsammans med de nationella minoriteterna utveckla former för en strukturerad och kontinuerlig dialog genom samråd. Syftet är att tidigt i beslutsprocesser identifiera minoriteternas behov, så att kommunen aktivt kan bidra till att bevara och utveckla deras språk och kulturer.

Ett särskilt prioriterat område är att stärka barns och ungas inflytande i frågor som berör dem som tillhör nationella minoriteter. Detta ska ske genom att anpassa samrådsformer och dialogmetoder efter målgruppen.

Som skolhuvudman är Umeå kommun skyldig att erbjuda modersmålsundervisning i minoritetsspråk när en elev efterfrågar det. Kommunen ska därför både tillhandahålla undervisningen och säkerställa att vårdnadshavare informeras om denna rättighet.

I egenskap av förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska ska kommunen också erbjuda information om förskoleplats samt äldreomsorg på dessa språk. Inom vård och omsorg ska kommunen dessutom verka för att äldre personer ges möjlighet att bevara och uttrycka sin kulturella identitet.

För att öka tillgängligheten i kommunens verksamheter ska information finnas på de nationella minoritetsspråken. Det kan till exempel innebära att sammanfattningar av planer och beslut översätts. Kommunen ska även främja språkkunskaper hos sin personal. Detta

inkluderar att uppmuntra kunskaper i samtliga minoritetsspråk, såsom romani chib och jiddisch, för att stärka kommunikationen med alla nationella minoriteter.

Styrning, genomförande och uppföljning

Mål och riktlinjer för Umeå kommuns arbete med nationella minoriteter och urfolket samerna beslutas av kommunstyrelsen. Samtliga nämnder ansvarar inom sina respektive verksamhetsområden för att arbetet bedrivs i enlighet med gällande lagstiftning, andra relevanta författningar samt kommunens egna mål och riktlinjer.

Arbetet ska ske i enlighet med lagstiftningen och de riktlinjer som kommunen har beslutat om. För att stärka samordningen har en samverkansgrupp inrättats. Gruppen består av representanter från de nämnder som berörs av lagstiftningen och har till uppgift att bidra till att de rättigheter som följer av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk efterlevs.

Stadsledningskontoret ansvarar för att ta fram och lämna in den dokumentation som efterfrågas av uppföljande myndigheter, såsom Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Sametinget. De ska även arbeta strategiskt och stödja förvaltningarna i genomförandet av minoritetsarbetet.

Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för det strategiska arbetet inom minoritets- och urfolksfrågor samt för att samordna nämndernas insatser. Uppföljning av riktlinjerna genomförs årligen. Syftet är att säkerställa att arbetet utvecklas, att riktlinjerna följs och att insatserna svarar mot de nationella minoriteternas behov.

Riktlinjerna ses över i enlighet med kommunens styrmodell och revideras i samråd med de nationella minoriteterna och urfolket samerna. Även vid förändringar i lagstiftning eller organisation som påverkar riktlinjerna kan revidering bli aktuell under en mandatperiod. Sådana ändringar ska alltid föregås av samråd med berörda grupper.

Källor

Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724)

Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2)

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3)

Språklagen (2009:600)

Förordningen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:1299)

Skollagen (2010:800)

Socialtjänstlagen (2025:400)

Bibliotekslagen (2013:801)

Propositionen (2017/18:199) En stärkt minoritetspolitik

Propositionen (2008/2009:158) Från erkännande till egenmakt

Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (2018:1197)

Diskrimineringslagen (2008:567)

Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket (2022:66)